

MELIKA SALIHBEG BOSNAWI

P E T I Z I D

I SMRT ĆE PROĆI

Zatvor, Foča, 27. rujna/septembra 1985.

Bismi'ulláh

Čujem stražarku. Dolazi iz toaleta. Mokrih ruku, s ustima punim smijeha koji je, grlat, krenuo za njom iz stražarske u moju samrtnički utihlu sobu. Promatram je isušenim pogledom, kroz zraku sunca koja joj nadoknađuje toplinu. Nije mi teško prepoznati sjećanje. Tu paralelnu stvarnost. Ko da joj zaniječće bivstvo samo zato što su njezine kulise, umjesto oko nas, u našem umm?!

Dakle, zbilja. Terezijanski "Kazneno-popravni dom" u Slavonskoj-Požegi. Eufemizam koji obećava naročitu patnju političkom zatvoreniku. Kradem za sebe ovu titulu, jer je ona uvijek privilegija slavne prošlosti onih koji su na vlasti. Uvode me u karantenu gdje me prihvaća u svoje ruke Sobna, siva eminencija među kriminalkama, povjerenica zatvorske uprave, najpouzdanija doušnica Straži. Groteskno uozbiljena pred novim zadatkom, smirila je čak i svoj perčin rijetke, obojadisane kose, koji ću kasnije danima gledati kako promiče zabranjenim stazama između odjeljenjâ. Obećavam sebi da ću je smjestiti u film. Ovdje se polaže neka vrsta kvalifikacionog ispita. Vrší regrutacija u kriminalnu elitu, ili u, na posljednji kat smještenu, "C", lumpen-zatvorsku kategoriju. Jedna albanska "iredentistkinja" ometa moj uspon, obavještava me Kriminalka suučesnički. Vodi me u kupatilo i pokazuje kako se, nakon upotrebe toilette, pušta voda u vodokotliću. Zahvalna, saginjem glavu, koju ona raskošno zasipa praškom protiv vaški. Potom mi pedantno povezuje glavu komadom čaršafa, koji ću odsada nositi, umjesto moje crne svilene marame, po katatoničkoj zamisli zatvorskih vlasti. Obećaje mi, nadalje, da će me naučiti zatvarati vrata "popolako".

Umirem popolahko, već sedamdeset i treći dan. Samo me Čehotina podsjećá da, uz ovu, živim uporedo još jednu zatvorsku zbilju. Čujem je tek kad se svi histerični krici i povici straže i kriminalki stišaju. Opet se

pretura sjećanje po isušenim ćelijama moga žednog mozga. Već petnaestak dana nisu me vezivali, nisu gurali sondu... Dakle sjećanje. Cité Université. Paris. Jedno dopunsko studentsko stranstvovanje. Odlazem, umorno, *Metafizički dnevnik* Gabriela Marcela. Otvaram radio. Iznenada, u stockhausenovskoj bujici zvukova, prepoznajem bilo maternjeg jezika, melankoličnu skladbu narodne pjesme, otkrivam po prvi put ljepotu stiha, bez premca u povijesti ljudskoga pjesništva: *Dvije su se vode zavadile*. Nisam ni slutila krajolik kroz koji promiče ta svadljiva Čehotina, dok me nisu nastanili, deset godina kasnije, na njezinim obalama, da snatrim, u plodnim zatvorskim noćima, neka bezvremenita vremena.

Pjevanje. Poetsko. Ruka mi već odavna ne služi toj tvorbi. Izbodena, modra, okrvavljena, onemoćala od mnogobrojnih pokušaja da kroz njene vene održe život, kako bi ga potom, nakon spasenja, bjesomučno kinjili. Da su oni samo bezimena policija, rekla sam im, a ja već historija. Bio je to valjan razlog za njihovu novu srdžbu, i još veću moju trpnju. No više mi ne mogu ništa. I smrt će proći. Laganom hodnjom sunca po nebu, smjenom svjetlosti i sjenke, utišanim glasom pobune, posljednjim krotkim protokom krvi. Hoće li misliti da spavam, ili da pod ćebetom, jedinim robijaškim utočištem, snujem novu bunu? Ili će otkriti odmah da je moje mjesto u krevetu zauzela smrt?

Bit će još neko vrijeme sve isto. Lomno ko trska moje istančalo tijelo. Sve će se činiti isto. I teška modrina oko očiju, i ispucala usta, i plavetne brazde žilâ na izduženoj ruci. Najteže je kad je smjena straže. Donesu sa sobom svjež dah života, ko laganu drhtavicu, ohole spram moje smrti. Možda malo osjećanja krivnje zbog suučesništva u nedjelu, sućut s mojim tijelom, ali tek pred kraj službe. Do slijedeće svoje smjene obnove u sebi lojalnost službi, i beščašću. Jedna je bila pravo zlato.

Kažem ne mogu mi više ništa. I nikakvo me sjećanje ne zove po mome imenu. Znači da nema više nikakve stvarnosti osim ovog trenutka koji me posljednjim snagama povlači za sobom po zamišljenoj kružnici u vremenu. Mene? Ne! Samo kost i kožu. Ikonički znak moje duše koja je već posljednjim svojim poetskim nadahnućem, starim ko nebo, izabrala plavetnilo za svoju posljednju putanju. Recitiram, i samoj mi jedva čujno, 'âjete iz Qur'âna:

*"U Ime Allâha, (Sve) Milosnog, Milostivog"/ Pomiješao je dva mora da se sreću * između njih pregrada da se ne oblube."*

Moja smrt i moj život, prisniji no ikad, dodiruju se, i sve više ćutim snagu onog što ih prijeći da se pomiješaju. Zar nisam već, prije života, bila u

nebiću? Ništa mi se novo ne može zbiti. I smrt će, dakle, proći.

e p i l o g :

U četiri sata poslije podne, ovaj trag, krhak ko dim, nečijeg zgarišta savjesti iznesen je na rukama Brata iz zatvorskog stacionara. Posljednjih desetak dana tu je još samo imala da umre duša. Nakon četiri i po mjeseca mračne izolacije, od toga dva i po provedena u štrajku glađu i žeđu kako bi se sačuvalo dostojanstvo bar patnji, "sloboda" je doživljena kao nasilno rušenje posljednje stepenice preko koje se imalo samo zakoraciti u svijet "S onu stranu". Noć prije, zatvorenica je usnila da joj poklanjaju rastvoren, svijetao kišobran, kakvog ona nikada ne bi sama izabrala. Dar koji je primila s velikom oprežnošću. Romkinja iz susjedne sobe nagovjestila joj je izlazak s robije. Možda tumačenja života treba tražiti samo kod onih koji su naučili živjeti u snu.

(Iz rukopisa PETI ZID. Ovaj fragment objavljen je u poratnom podlistu Društva književnika BiH, SLOVO, lista Oslobođenje, a mnogo ranije, 1998 (?), u slovenačkom prijevodu, u nekom emigrantskom časopisu čijeg se imena Autorica ne sjeća).